

PROGRAMMA BILZEN, RIEMST, LANAKEN, VOEREN

Op zondag 11 september 2011 vindt voor de 23ste keer Open Monumentendag plaats. Thema dit jaar is 'Conflict'. In 199 steden en gemeenten over heel Vlaanderen kunnen erfgoedliefhebbers een kijkje nemen in bekend en minder bekend 'Conflict'-patrimonium of deelnemen aan een van de honderden activiteiten.

De gemeenten Bilzen, Lanaken, Riemst en Voeren werken samen op het vlak van onroerend erfgoed via de intergemeentelijke onroerend erfgoeddienst ZOLAD+ (zie www.zolad.be voor meer info). Vandaar dat zij ook voor de organisatie van Open Monumentendag de handen in elkaar slaan. Via deze gemeenschappelijke brochure willen we u uitnodigen de regio te verkennen.

Zuid-Limburg werd doorheen de geschiedenis talloze malen geconfronteerd met gewapend conflict. Hiervan zijn nog heel wat sporen bewaard, gaande van een (vermeend) Romeins legerkamp, over middeleeuwse burchten, tot bunkers uit WOII. De vier gemeenten laten je kennismaken met deze tumultueuze geschiedenis. Archeologische opgravingen zijn hierbij een belangrijke bron van informatie.

Op 11 september krijg je verder een unieke kans om een aantal recent gerestaureerde gebouwen te bezoeken.

Tip: Maak een fietstocht van de ene activiteit naar de andere. Alle locaties zijn makkelijk te bereiken via het fietsroutenetwerk.

Alle openstellingen en activiteiten gaan door van 10 tot 18 uur, tenzij anders vermeld.

GEMEENSCHAPPELIJKE BROCHURE

Achter muren, achter water. Conflict door de tijd heen in Zuid-Oost-Limburg

ZOLAD+ stelde een brochure samen waarin het thema 'Conflict' toegelicht wordt specifiek voor de regio. Verschillende auteurs geven achtergrondinfo bij en plaatsen de opengestelde sites in een historisch kader. Zo wordt een chronologisch overzicht gegeven van het oorlogsvoeren en verdedigen in de regio. Het boekje bevat ook nuttige informatie en tips voor een bezoek aan de beschreven locaties ook na Open Monumentendag.

De brochure wordt tijdens Open Monumentendag op de verschillende bezoek- en infopunten verkocht voor 4 €. Ze kan eveneens verkregen worden bij de verschillende toeristische diensten.

BILZEN

Contact: Toerisme Bilzen, toerisme@bilzen.be, 089 51 56 54

Lezing 'Een ruïne ontsluiert...'

Tijdstip: donderdag 8/09, 20u

Locatie: Stedelijke Basisschool Hoelbeek, Hoelbeekstraat 57

Lezing als smaakmaker voor de Open Monumentendag van zondag. Archeologen onthullen de geschiedenis van Jonckholt en plaatsen de burcht in zijn (Europese) context.

Ruïne Jonckholt

Locatie: Jonckholtpad

Doorlopend gidsbeurten

Jonckholt was een leengoed van het graafschap Loon. Dankzij archeologisch onderzoek is het grondplan van deze middeleeuwse waterburcht nog te bewonderen. De burcht had een uniek dubbel grachtensysteem uit de periode van de eerste vuurwapens. De

mergelstenen fundamenten van de muren en de vier robuuste hoektorens kwamen haast onbeschadigd uit de moerassige bodem.

Tentoonstelling 'De geschiedenis van (de ruïne van) Jonckholt'

Locatie: Stedelijke Basisschool Hoelbeek, Hoelbeekstraat 57

Tentoonstelling 'Oorlog in Munsterbilzen'

Locatie: De Landschapsruiter/Remise, Leroyplein z/n, Munsterbilzen

N.a.v. de publicatie 'Oorlog in Munsterbilzen' belicht Heemkundekring Landrada WO I en II in Munsterbilzen, met o.a. foto's van en objecten i.v.m. neergestorte vliegtuigen, en tentoonstelling op ware grote van affiches uit WO I.

Opendeur Abdissenschooltje (Orchis vzw)

Locatie: Perronstraat 1, Munsterbilzen

Fototentoonstelling 'het abdissschooltje vroeger en nu'

Sint-Roekeswandeling, een begeleide natuurwandeling, om 10u en 14u, vertrek Perronstraat 1

Begijnhofhuisje

Locatie: Begijnhof 2, Bilzen

Doorlopend gidsbeurten en tentoonstelling

Het begijnhof werd in 1256 gesticht aan de voet van de Borreberg. Om te verhinderen dat de laatste getuigen zouden verdwijnen, besloot het stadsbestuur in 2004 de twee 17de-eeuwse begijnhofhuisjes aan te kopen

en op te knappen. Ze worden samen één volwaardige gezinswoning. Voor het laatst te bezoeken; nadien wordt het verhuurd. In een tentoonstelling wordt het ontstaan en de geschiedenis van het begijnhof geschetst.

Wandeling naar de Borreberg

Vertrek: doorlopend, Begijnhof 2, Bilzen

De Borreberg, de steile oosthelling van het Demerdal, fungeerde als strategisch gelegen heuvel waarop een van de Loonse burchten gebouwd werd, als verdediging tegen de prins-bisschop van Luik en de hertog van Brabant. Van de burcht, die werd verwoest in 1483 en nadien niet meer heropgebouwd werd, is weinig bekend. Vanop de uitkijktoren heeft men een mooi uitzicht over Bilzen.

LANAKEN

Contact: Cel Cultureel Erfgoed, david.bellen@lanaken.be, 089 77 61 11

Waterburcht Pietersheim

Locatie: Waterburcht Pietersheim, Waterstraat 52, Lanaken

Activiteiten: roofvogeldemonstratie om 14.30u, gitaarmuzikant Lou Muzzillo tussen 13.30u en 17.30u, 't Wezen van Saeftinge (straattheater), proeven van het nieuwe abdijbier Maredsous van brouwerij Duvel-Moortgat

De 12de eeuwse waterburcht is de stille getuige van de roemrijke en woelige veldslagen van de Heren van Pietersheim. Van het middeleeuwse slot resten de ringvormige weermuren en poorttoren. Ook de 16de eeuwse kapelzaal beeft bewaard en werd volledig gerenoveerd. De waterburcht Pietersheim werd in 2010

geopend en won in dat jaar ook de Vlaamse Monumentenprijs.

Tentoonstelling Spaanse Tijd in Pietersheim

Locatie: Waterburcht Pietersheim, Waterstraat 52, Lanaken

Tijdens het Beleg van Maastricht in 1579 was Pietersheim het hoofdkwartier van de Spanjaarden o.l.v. Alexander Farnese. We tonen historische documenten uit deze periode.

"Grote Belegering" van de waterburcht

Locatie: Waterburcht Pietersheim, Waterstraat 52, Lanaken

Start spel: 13u en 15.30u

Kinderen tussen 8 en 12 jaar kunnen aan dit spel deelnemen. Een spel vol conflicten, waarbij aanvallers door strategische spelletjes de burcht moeten veroveren en verdedigers dit proberen te verhinderen. Inschrijven kan op <http://www.lanaken.be/pietersheim>.

Kanaalbrug Briegden

Locatie: Brug Briegden, Tongersesteenweg-Commandant-Giddelostraat, Lanaken

Fototentoonstelling met een verhaal: kijken, horen, vertellen, vragen, luisteren, praten, ... bij en over de brug van Briegden

Op 10 mei 1940 stond Louis Paul Boon oog in oog met de Duitse troepen. Zijn peloton bemande de bunker bij de brug over het Albertkanaal in Briegden-Lanaken. In zijn boek 'Mijn kleine oorlog' verhaalt hij deze confrontatie. 70

jaar later komt de bunker in conflict met de verbreding van het kanaal.

Sint-Ursulakerk

Locatie: kerkplein, Lanaken

Te bezoeken vanaf 11u, gidsbeurten op het uur

Deze neogotische kruisbasiliek werd in 1860 gebouwd naar een ontwerp van H. Jaminé. In 2011 werden restauratiewerken aan het interieur uitgevoerd, waarbij o.a. de neogotische koorschilderingen van Godfried Guffens werden gerestaureerd en er nieuw podiummeubilair werd geplaatst. N.a.v. het 150-jarig bestaan van de kerk presenteert het kerkbestuur het nieuwe gedenkboek 'Sint-Ursula. 1860-2011' (om 14u).

RIEMST

Contact: Dienst Monumenten, 012 440 331

Bezoek mergelgrotten Kanne

Vertrek: 13u en 15u, ingang grotten, Avergat, Kanne

De mergelgrotten in Kanne speelden een rol tijdens de twee wereldoorlogen, maar ook al in eerdere conflicten. Ze werden gebruikt als toevluchtsoord en smokkelroute.

Wandeling door Kanne

Vertrek: 10u en 13u, Statieplein, Kanne

We wandelen langs 'conflict'-locaties en monumenten in Kanne (o.a. het militair kerkhof, een gedenksteen, een oorlogsmonument...). Een ervaren gids geeft uitleg over de rol van dit grensdorp aan het Albertkanaal en vlak bij het fort Eben-Emael tijdens WO II.

Wandeling naar de hoogteversterking van Caestert

Vertrek: 10u en 14u, aan het einde van de Bovenstraat linksaf naar boven, verzamelpunt aangegeven, parkeren kan op het Statieplein of aan de kerk in Kanne

Is Caestert de plaats die Julius Caesar vermeldt als Romeins legerkamp, en waar de Romeinen een zware nederlaag leden tijdens de verovering van Noord-Gallië? Een onderzoeker vertelt je alles over de geschiedenis van de site en de resultaten van het historisch onderzoek.

Dekenij

Locatie: Sint-Albanusstraat 2, Vlijtingen

Te bezoeken vanaf 13u, doorlopend gidsbeurten

Deze neoclassicistische dekenij, op de plaats van enkele voorgangers, werd gebouwd vanaf 1868 en is onlangs volledig gerestaureerd. Men opteerde voor een sobere restauratie waarbij het originele maximaal behouden bleef en onoordeelkundige ingrepen uit het verleden verwijderd werden.

Sint-Martinuskerk

Locatie: O.L.V.-straat, Genoelselderen

Gidsbeurten om 11u, 13u, 14u, 15u, 16u

Het huidige uitzicht van deze laatgotische kerk kwam hoofdzakelijk tot stand toen ze in 1872 'sterk gerestaureerd' en vergroot werd. In 1928 werden twee zijbeuken toegevoegd. Na eerdere restauraties van de gevels en daken werd in 2011 de laatste fase, het interieur, afgewerkt. Op basis van historisch onderzoek zijn de 19de-eeuwse wand- en gewelfschilderingen hersteld.

VOEREN

Contact: Toerisme Voerstreek vzw,
voerstreek@skynet.be ,04 381 07 36

De Elvenschans/Navagne

Locatie: Schans, Moelingen
Doorlopend gidsbeurten en
demonstraties geotechnieken

Dit kasteel had een bewogen geschiedenis. In de Spaanse tijd stond hier een fort voor de verdediging van de Maas tussen Luik en Maastricht. Later bouwden de Oostenrijkers er een toluhuis dat na de Franse Revolutie een woonhuis werd. Tijdens WO I werd dat door de Duitsers platgebrand. Op het terrein worden demonstraties gehouden van archeologische technieken die toelaten in de bodem te kijken zonder te graven.

Tentoonstelling 'De Elvenschans door de eeuwen heen'

Locatie: VCCV De Voerpoort, Dorpsstraat 36, Moelingen

Maak kennis met het belang van 'De Schans' (Navagne) voor de plaatselijke geschiedenis. De tentoonstelling belicht ook het thema dat Zolad+ voor deze streek naar voren schuift: versterkingen en hun rol bij het Beleg van Maastricht. Met oude afbeeldingen, publicaties, de resultaten van opgravingen...

© Guido Sweron

Tentoonstelling 'Reinstenen als bron van conflicten'

Locatie: Hoeve De Bijs, Bijsstraat 21, Moelingen

In een oude hoeve vind je o.m. een aantal reinstenen: stenen die de grenzen van particuliere eigendommen afbaken en

aanleiding gaven en geven tot conflicten tussen landbouwers. De eigenaar kent er tal van verhalen over. Volgens de overlevering bevond zich hier het hospitaal van de Spaanse Schans.

Wandeling 'Moelingen, een boeiend grensgeval'

Vertrek: VCCV De Voerpoort, Dorpsstraat 36, Moelingen

Wandeling op eigen houtje, brochure + spel 2 €

Maak een natuurtocht door Moelingen, een grensdorp dat in 1914 werd verwoest. Onderweg kom je ORD-stenen, grensstenen, grenspalen, grenswegen en een grensmonument tegen. Na afloop kun je al spelend je kennis testen. De wandeling verbindt de twee tentoonstellingen en is door het spelelement erg geschikt voor kinderen.

Wandeling 'Moelingen, grensdorp door de eeuwen heen'

Vertrek: VCCV De Voerpoort, Dorpsstraat 36, Moelingen

Geleide wandeling: 14u en 16u, of wandeling op eigen houtje, brochure 1 €

Na de verwoesting tijdens WO I bouwde de Dienst der Verwoeste Gewesten het dorp weer op: groot plein, rechte straten, herinneringsstenen... We leggen ook de nadruk op de ligging aan de grens.

Dit programma werd gerealiseerd door Toerisme Bilzen, Cel Cultureel Erfgoed Lanaken, Dienst Monumenten en Toerisme Riemst, Toerisme Voerstreek vzw, ZOLAD+ en verschillende lokale partners.